Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 936/2010, ECLI:CZ:NS:2011:21.CDO.936.2010.1

Číslo: 152/2011

Právní věta:

Právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které vzniklo od 1. 1. 2007, smrtí zaměstnance nezaniká; v plné výši se stává předmětem dědění a přechází na toho, komu tato pohledávka podle výsledku dědického řízení připadla.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 07.04.2011

Spisová značka: 21 Cdo 936/2010

Číslo rozhodnutí: 152

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody zaměstnavatelem, Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: § 260 předpisu č. 65/1965Sb. ve znění do 31.12.2006
§ 328 odst. 1 předpisu č. 262/2006Sb. ve znění od 01.01.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala, aby jí žalovaná zaplatila 129 600 Kč s úroky z prodlení, které v žalobě specifikovala. Žalobu odůvodnila tím, že je dědičkou po zůstaviteli J. J., zemřelém dne 4. 6. 2008, který byl jejím manželem, a že na základě usnesení Okresního soudu v Rokycanech ze dne 20. 10. 2008, které nabylo právní moci dne 14. 11. 2008, zdědila pohledávku jmenovaného zůstavitele za žalovanou na náhradu za ztížení společenského uplatnění z titulu odškodnění nemoci z povolání, které bylo ohodnoceno lékařským posudkem Fakultní nemocnice Plzeň, Kliniky pracovního lékařství ze dne 26. 2. 2008 ve výši 1080 bodů a podle vyhlášky č. 440/2001 Sb. tak představuje částku 129 600 Kč. Vzhledem k tomu, že J. J. ještě za svého života uplatnil svůj nárok na odškodnění nemoci z povolání u žalované tím, že jí dne 3. 3. 2008 předložil uvedený lékařský posudek, „přešlo právo na uplatnění a zaplacení náhrady za ztížení společenského uplatnění po smrti J. J. na žalobkyni, a to v souladu s ustanovením § 328 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění ke dni 4. 6. 2008, kde je stanoveno, že peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají“. Protože „náhrada škody je svojí povahou peněžitým nárokem, má žalobkyně za to, že tento nárok přešel na pozůstalé dědice“ s tím, že „osobou aktivně legitimovanou v tomto sporu je žalobkyně“, která „se v rámci dědického řízení s ostatními dědici dohodla na tom, že pohledávku za žalovanou zdědí v celé výši“. Žalovaná jí však odmítá zděděnou pohledávku uhradit s odůvodněním, že tento nárok smrtí bývalého

zaměstnance J. J. zanikl.

O k r e s n í s o u d v Berouně rozsudkem ze dne 10. 4. 2009, ve znění usnesení ze dne 12. 5. 2009, žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaná a vedlejší účastník jsou povinni společně a nerozdílně zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 36 890 Kč k rukám advokáta JUDr. P. T. a státu na účet Okresního soudu v Berouně soudní poplatek ve výši 5190 Kč. Soud prvního stupně vyslovil názor, že pro přechod pohledávky na náhradu za ztížení společenského uplatnění, kterou měl poškozený J. J. vůči žalované (jejíž základ ani výši „žalovaná ani vedlejší účastník nenapadli"), na žalobkyni, „svědčí skutečnost, že v zákoníku práce, účinném do 31. 12. 2006, bylo výslovně v ustanovení § 260 odst. 1 stanoveno, že „nárok na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění smrtí zaměstnance zaniká", zatímco „v současném účinném zákoníku práce s účinností od 1. 1. 2007 toto ustanovení chybí". V projednávané věci, kdy předmětný nárok vznikl po ustálení zdravotního stavu poškozeného dne 9. 11. 2007, je proto třeba vycházet z ustanovení § 328 odst. 1, věty první, zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce (ve znění účinném od 1. 1. 2007), „který stanoví, že peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají, přičemž nárok z titulu ztížení společenského uplatnění je třeba zahrnout mezi tato práva". Protože podle názoru soudu prvního stupně první věta zmíněného ustanovení „obsahuje generální klauzuli pro všechny peněžité nároky zaměstnance s tím, že, je-li stanoveno, že nezanikají smrtí zaměstnance, soud má za to, že se logicky stávají součástí dědictví". Za tohoto stavu „je tedy žalobkyně oprávněna dotčený nárok vymáhat po žalované, resp. vedlejším účastníkovi", a „žaloba je tak v konečném znění důvodná".

K odvolání žalované K r a j s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 8. 9. 2009 rozsudek soudu prvního stupně „ve spojení se doplňujícím usnesením" potvrdil a rozhodl, že žalovaná a vedlejší účastník na straně žalované jsou povinni zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů odvolacího řízení společně a nerozdílně 37 642 Kč k rukám advokáta JUDr. P. T. Odvolací soud přisvědčil názoru soudu prvního stupně, že, „i když v dřívější teorii práva (podle právních předpisů účinných do 31. 12. 2006) byl nárok na odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění považován za právo ryze osobní, které zaniklo smrtí poškozeného", je třeba v daném případě „vycházet ze současného znění ustanovení § 328 odst. 1 zák. práce, jehož smyslem bylo zřejmě změnit tento výklad, proto také bylo vypuštěno znění ustanovení § 256 odst. 1 (správně § 260 odst. 1) předchozího zákoníku práce, který vycházel z toho, že nárok na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění smrtí zaměstnance zaniká". Vzhledem k uvedenému se proto odvolací soud „zcela ztotožňuje" se závěrem soudu prvního stupně o tom, že „pohledávky na peněžitá plnění smrtí zaměstnance nezanikají a od 1. 1. 2007 to platí i o pohledávkách na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění". Jestliže tedy v projednávané věci „posuzovaný nárok byl projednán v dědickém řízení a dědičkou této pohledávky se stala žalobkyně", rozhodl soud prvního stupně podle názoru odvolacího soudu „správně, pokud žalobě vyhověl a žalobkyni přiznal i zákonné úroky z prodlení".

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozovala z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Namítala, že soudy obou stupňů učinily nesprávný právní názor, když dovodily, že podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2007 peněžité pohledávky, včetně náhrady za ztížení společenského uplatnění, nezanikají smrtí zaměstnance, ale přecházejí na dědice, a že proto v daném případě je žalovaná povinna uhradit žalobkyni požadovanou náhradu za ztížení společenského uplatnění, kterou měl poškozený J. J. vůči žalované. Žalovaná se domnívá, že za situace, kdy v současné platné úpravě po 1. 1. 2007 „chybí jednoznačně ustanovení, které by určilo, zda nárok na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění smrtí zaměstnance zaniká", nelze s poukazem na předchozí právní úpravu „rozšiřovat výklad § 328", jak to učinil odvolací soud, protože toto ustanovení „ve skutečnosti v textu vůbec neřeší, zda dotčený nárok vzniká či nevzniká, neboť toto ustanovení zcela chybí". Žalovaná navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalovaná napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně o věci potvrzen. Protože dovolání žalované není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. (ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí ve věci samé, které by bylo odvolacím soudem zrušeno), může být jeho přípustnost založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř..

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jak zmiňuje v dovolání rovněž sám dovolatel, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V posuzované věci odvolací soud – jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku – řešil mimo jiné právní otázku, zda podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2007 zanikají smrtí zaměstnance pohledávky na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění. Vzhledem k tomu, že tato právní otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a protože posouzení uvedené otázky bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu z tohoto hlediska rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu je v tomto směru podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Podle ustanovení § 260 odst. 1 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce (ve znění účinném do 31. 12. 2006) nárok na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění smrtí zaměstnance zaniká. Podle ustanovení § 260 odst. 2 cit. zákona ostatní peněžité nároky zaměstnance jeho smrtí nezanikají; do výše odpovídající trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku přecházejí mzdové nároky z pracovního poměru postupně přímo na jeho manžela, děti a rodiče, jestliže s ním žili v době smrti ve společné domácnosti; předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob.

Podle ustanovení § 328 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce (ve znění účinném od 1. 1. 2007) peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají. Do výše odpovídající trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku přecházejí mzdová a platová práva z pracovněprávního vztahu uvedeného v § 3, větě druhé, postupně na jeho manžela, děti a rodiče, jestliže s ním žili v době smrti ve společné domácnosti; předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob.

Je mimo pochybnost, že smrtí zaměstnance zanikají základní pracovněprávní vztahy, tedy i pracovní poměr, neboť sjednaný pracovně právní závazek zaměstnance smí být splněn jen osobně a nemůže přejít na někoho jiného. Ze základního pracovněprávního poměru ovšem mohou vznikat jednotlivé (odvozené) pracovněprávní závazkové vztahy, jejichž předmětem jsou peněžitá nebo nepeněžitá plnění. Nepeněžité závazky jsou vždy vázány na osobu zaměstnance a nelze je převést na jiného; nepeněžité pohledávky (práva) z pracovněprávního vztahu proto také bez výjimky zanikají smrtí zaměstnance. Práva a povinnosti, které vznikly (odvozeně) ze základních pracovněprávních vztahů, mohou přejít na jiného, jen jestliže v době smrti zaměstnance ještě trvaly a jestliže se projevují v podobě peněžitých práv (pohledávek) zaměstnance nebo zaměstnavatele.

Z výše citovaných ustanovení je zřejmé, že podle dřívější právní úpravy účinné do 31. 12. 2006 z peněžitých nároků zaměstnance jeho smrtí zanikaly nároky na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění. K jejich zániku docházelo bez ohledu na to, že zaměstnavatel písemně uznal jejich důvod i výši, že byly přiznány vykonatelným soudním rozhodnutím nebo že k jejich vymožení byl nařízen výkon rozhodnutí. Ostatní peněžité nároky zaměstnance jeho smrtí nezanikaly a zásadně přecházely na jeho dědice, popřípadě stát, jestliže dědictví nenabyl žádný dědic, anebo při předluženém dědictví na toho, komu pohledávka při vypořádání nebo likvidaci dědictví připadla.

Podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2007 peněžitá práva (pohledávky na peněžitá plnění) zaměstnance jeho smrtí zásadně (bez výjimky) nezanikají. Okolnost, že v ustanovení § 328 odst. 1 zák. práce (ve znění účinném od 1. 1. 2007) „chybí“ oproti dosavadní právní úpravě zmínka o osudu nároků na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, zřejmě znamená, že to, že „peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají“, platí od 1. 1. 2007 i o pohledávkách na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění. Smrtí zaměstnance tedy veškeré peněžité pohledávky, které má zaměstnanec podle zákoníku práce nebo jiných právních předpisů, kolektivní smlouvy, vnitřních předpisů nebo smlouvy (dohody) za zaměstnavatelem, nabývají jeho dědici (k tomu, kdo je dědicem, srov. § 473 až § 480 obč. zák., § 175q odst. 1 o. s. ř.), popřípadě vypravitel pohřbu zaměstnance, jestliže bylo řízení o dědictví zastaveno a nepatrný majetek po zaměstnanci byl vydán tomu, kdo se postaral o pohřeb (srov. § 175h o. s. ř.), nebo stát, jestliže dědictví nenabude žádný z dědiců (srov. § 462 obč. zák.), anebo v případě předluženého dědictví zaměstnance ten z jeho věřitelů, který peněžité pohledávky zemřeného zaměstnance převzal na základě soudem schválené dohody uzavřené mezi dědici a věřiteli zůstavitele (srov. § 471 odst. 1 obč. zák., § 175p, § 175q odst. 1 písm. c/ a § 175s o. s. ř.), nebo ten, kdo je nabyl v rámci likvidace dědictví. V případě, že zaměstnanec žil v době smrti ve společné domácnosti s manželem, dětmi nebo rodiči, nenabývají dědici jeho mzdová a platová práva ze základního pracovněprávního vztahu až do výše trojnásobku zaměstnancova

průměrného výdělku (srov. § 328 odst. 1, větu druhou, zák. práce, ve znění účinném od 1. 1. 2007). Ve vztahu k pohledávkám na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění však žádné omezení ve prospěch uvedených osob není, a proto se tyto pohledávky v plné výši stávají předmětem dědického řízení.

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které vzniklo od 1. 1. 2007, smrtí zaměstnance nezaniká; v plné výši se stává předmětem dědického řízení a přechází na toho, komu tato pohledávka podle výsledku dědického řízení připadla.

Uvedené vztaženo na posuzovanou věc znamená, že právo (pohledávka) poškozeného J. J. vůči žalované na náhradu za ztížení společenského uplatnění z titulu odškodnění nemoci z povolání, které bylo ohodnoceno lékařským posudkem Fakultní nemocnice Plzeň, Kliniky pracovního lékařství ze dne 26. 2. 2008 ve výši 1080 bodů a podle vyhlášky č. 440/2001 Sb. představuje částku 129 600 Kč, jeho smrtí (dne 4. 6. 2008) nezaniklo. Vzhledem k tomu, že na základě usnesení Okresního soudu v Rokycanech ze dne 20. 10. 2008, které nabylo právní moci dne 14. 11. 2008, se po projednání dědictví po zemřelém J. J. „dědičkou této pohledávky stala žalobkyně“, odvolací soud v souladu se zákonem dovodil, že nárok žalobkyně uplatněný vůči žalované je opodstatněný.

Z uvedeného vyplývá, že napadený potvrzující rozsudek odvolacího soudu o věci samé je správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelkou tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalované podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.